

F. VAVŘÍNEK:

Zákony na ochranu státu a státní forma.

V právním vývoji evropských států za posledních let stala se jejich státní forma zvláště oblíbeným předmětem trestního zákonodárství. Zjev tento jest tím nápadnější, že právě státy nově vzniklé dosáhly v ohledu své samostatnosti a svrchovanosti téměř všeho, čeho sobě přály, a nyní náhle považují za jeden mezi svými předními a skoro vznešenými úkoly, chrániti svá nová zřízení přísnými předpisy trestními v zákonech na ochranu státu. Nestačily jim již předcházející předpisy dosavadního všeobecného zákonníka trestního, nýbrž v zákonech na ochranu státu vymýšlejí se zcela nové činy trestné a stanoví se na ně také nové přísné tresty. Kdežto monarchie španělská až do svého konce spokojovala se obecným zákonníkem trestním, ačkoli prožila dosti neklidu a nepokoje, republika španělská již usnesla zákon na ochranu republiky, kde za útok proti republice pokládají se nové činy trestné, jako nedostatek horlivosti a nedbalost ve službě veřejných úředníků při výkonu jejich úřadu, a zrovna tak pokládá se za útok proti republice stávka předem neohlášená nebo stávka, která byla vyhlášena z pohnutek, nemajících žádného vztahu ku podmínkám pracovním (jako prostá stávka z důvodů politické oposice). Kdyby přísnost podobných zákonů měla snad být výsledkem nedůvěry, kterou zákonodárce projevoval o tom, že nové poměry se udrží, nebylo by asi valné naděje, že vnitřní poměry státu vyvíjeti se budou klidným způsobem.

Jinak zákony na ochranu státu v jednotlivých zemích mívají celkem stejný obsah. Zvláštní péči věnují zákony na ochranu státu útokům proti státní formě, ať již jde o monarchii dědičnou nebo parlamentární republiku, ať jde o ústavu království jiho-slovanského jakožto monarchie dědičné, kde nejvyšší státní moc jen s určitými dobrovolně převzatými obmezeními přísluší králi, nebo ať jde o ústavu republiky jako jest naše, kde vláda tvoří prostý výbor většiny poslanecké sněmovny. (Jen zákon italský ne-

chrání zvláště státní formu, nýbrž pouze osobnosti vládnoucí.)

I když zákony na ochranu státu se zvláštní péčí hledí chrániti právě panující státní formu, přece nadarmo hledati se bude mezi jejich předpisy jasná formulace toho, co státní forma jest nebo přesná definice pojmových znaků, kterými od sebe se rozlišují monarchie nebo republika, autokracie a demokracie. Takový zákon na ochranu státu (Španělsko) vyjádří se, že za útok proti republice pokládati se bude každá obrana monarchické státní formy nebo osobností, s nimiž spojeno jest zastoupení a zastupování této formy, jakož i užívání symbolů, jež na tuto formu upomínají, aniž jest přesně řečeno, jaký jest rozdíl mezi monarchií a republikou. Rozdíly tyto se mlčky jako dané předpokládají. Ani ústavy států nepodávají obyčejně žádného přesného měřítka. Ústava spokojí se obyčejně prostým konstatováním, že stát řízen jest vládou monarchickou (Italie), nebo konstatuje, že stát je demokratická republika, kde moc všech orgánů vychází z lidu (Španělsko); zde praví se nad to, že stát jest demokratická republika, složená z dělníků každé třídy a každého povolání, kteráž utvořiti má řád svobody a spravedlnosti. (Reminiscence ruská jest zde přiznána samými tvůrci ústavy.) V nedostatku přesných definicí zákonných pojmů opakuje se zde totéž, s čím setkatí se lze i v jiných oborech právních, že totiž zákony musejí býti doplňovány pojmy, které vzaty jsou ze všeobecné nauky státovědecké, má-li zákona býti prakticky použito. Když zákon nepraví přesně, co jest demokratická republika, a přece tohoto výrazu užívá, nezbyvá, než pokusiti se o výklad výrazu pomocí státovědecké nauky. Tak státovědecké poučky stanou se na konec součástí platného zákona, práva pozitivního.

Francouzský zákon ze dne 14. srpna 1884, týkající se revise zákonů ústavních, praví: »Republikánská forma vlády nemůže býti předmětem návrhu na změnu ústavy.« Vylučuje se, že určitá státní forma nesmí býti předmětem ústavního zákonodárství. Zákaz směřuje jak proti usnesení obou komor, tak proti příštímu zákonodárci, že nesmí vydati zákon, vztahující se na přeměnu vlády v jinou státní formu. Nejen však, že není zde dána žádná sankce proti příštímu zákonodárci a že není udáno, co by se stalo, kdyby obě sněmovny se na takové ústavní změně přece

usnesly a od republikánské státní formy přešly k formě jiné, nýbrž v celém obsahu zákona není ani nejmenším naznačeno, co zákon si myslel pod onou republikánskou státní formou. Zakazuje se skutečnost, jejíž právníký pojem není ani přesně vymezen, ani blíže, ale také ani z daleka, určen. Opět tedy tento pojem jest posuzovati podle současných nauk státovědeckých a záleží zase jen na tom, co za určité doby nauka všeobecného práva státního pod pojmem republiky sobě myslí.

V nauce všeobecného práva státního celkem dosud udržely se antické představy o tom, že různé způsoby vlády podle toho se dělí, zda ve státě vládne jeden, někteří nebo všichni. Tak rozlišuje se monarchie, aristokracie a demokracie. Než aristokracie náleží také stejně mezi republikánské formy státní, a výrok, že stát musí míti státní formu republiky, může se stejně vztahovati jak na státní formu republiky demokratické, tak aristokratické. Pouze federace švýcarská požaduje od svých kantonů, že musejí míti státní formu republikánskou, reprezentativní nebo demokratickou. Zde tedy výslovně v souvislosti s republikánskou formou vládní mluví se též výslovně o formě demokratické. Ústava říše německé však jednotlivým zemím říše závazně předpisuje státní formu republikánskou, aniž ovšem zase v nejmenším se zmiňuje o tom, jak tato státní forma republiky má býti zařízena.

Jest takto zjevno, že řada ústav, předpisujících závazně státní formu republiky, nevyjadřuje se ani přesně o tom, že tato republika má býti demokratická. Že velká většina republik jest dnes demokratických, záleží na pouhém výkladu ústavy a vlastně jen na tom, že v dnešní době republika demokratická jest každému vykladateli ústavy nejdříve běžnou představou, která mu také nejdříve napadne, ježto vlivem historických a politických skutečností republiky aristokratické během let vymizely. Ale i mezi republikami demokratickými, nebo mezi republikami, o nichž aspoň se tvrdí, že jsou demokratické, vyvinuly se zase různé stupně, z nichž zvláště republika rad po způsobu ruském vládne dnes veliké říši. Než také jiné mocné státy, jako republika polská, dospěla k jinému stupni zřízení republikánského, kdež došlo ku kombinaci se silnou mocí výkonnou ve formě diktatury. Vlastně dochází zde již ku smíšené formě vládní, kde

stálé zesilování exekutivy silně připomíná moc monarchickou a kde zřízení republikánské jen v tom se udržuje, že nejvyšší pravomoc dána jest v ruce voleného náčelníka exekutivy, presidenta republiky, avšak vložena zde jest do rukou osobnosti jednotlivé, jako v monarchii. Od monarchie republika se zde liší tím, že má hlavu moci výkonné, presidenta, na určitou dobu voleného.

Pouhý znak volitelnosti není však ani pro povahu republiky zcela spolehlivý, protože i panovník monarchický může býti volen, ovšem nikoli pouze na určitou dobu. Zbyl by tedy pouze znak, že v republice náčelník moci výkonné jest zvolen na dobu přesně vymezenou a že tedy nejvyšší orgány moci výkonné se tam po větším či menším časovém období střídají. Avšak i v republikách president jako náčelník moci výkonné může býti volitelný po několik období za sebou.

Ani co do oprávnění nejvyššího orgánu moci výkonné nebývá celkem velkého rozdílu mezi praerogativou monarchickou a mezi výsostnými právy presidenta republiky. Z těchto práv rozdíl mezi republikou a monarchií odvoditi nelze. Oběma, jak panovníkovi tak presidentovi, přísluší obyčejně táž práva veletí vojsku, svolávat sněmovny, udíleti amnestii a jmenovat úředníky státní. Pro republiky demokratické zůstal by aspoň ten jediný rozhodující znak, že aspoň v nich teoreticky lid má býti zdrojem veškeré moci a že pak lid jest nejvyšším státním orgánem, jehož president republiky jest jen pouhým zmocněncem. Lid jen svoji zásadní úplnou pravomoc delegoval pro obor moci výkonné presidentu republiky, jakožto svému delegátu, jehož však lid sám nemůže zase sesaditi.

Když tolik jest možných odstínů republiky a když státní formy monarchie a republiky vykazují tolik příbuzných vlastností, že někdy až navzájem do sebe přecházejí a namnoze nevyskytují se ani v čisté či ryzí podobě, jest také zákonům těžko, je juristicky přesně definovati. Monarchie přibírá si živly republikánské v tom, že nechá vládnouti oligarchicky ministerský kabinet, podle zásady vlády parlamentární představující v ý b o r většiny parlamentu, lidem zvoleného a lid způsobem demokratickým zastupujícího. Naproti tomu republiky přibírají si zase živly monarchické v tom, že zvláště v poslední době hledí zesílit postavení presidenta jako osobnosti jednotlivé, uznávají jeho prá-

vo vrateti zákony k opětnému usnesení, prodlužují jeho volební období, ponechávají mu svobodnou volbu ministrů a dovolují mu společně s vládou tvořiti zákony a závazná právní pravidla svojí cestou nařizovací na základě z m o c ň o v a c í h o z á k o n a. Vždyť zákon zmocňovací nic jiného neznamena, než že moc výkonná smí vydávati zákony cestou vládních nařízenjí. I republiky cítí tedy nutnost a touhu, zajistiti jednotu a rychlost rozhodování zmocněním jednotlivé osobnosti prezidentovy.

A když již z á k o n ů m jest tak těžko, pojem demokratické republiky přesně juristicky formulovati, jak teprve jest nesnadno soudci, když vznesena jest obžaloba, že stal se čin trestný proti demokratické a republikánské formě státu. Podle představ, již antické politické filosofii běžných, demokracie zajisté má představovati stát, v němž k nejvyššímu rozhodování povolán jest lid svým hlasováním, kdež pak lid znamená politicky oprávněné voličstvo. Ale že by se tak dělo ve všech republikách, i v těch, které označeny bývají za demokratické, není dnes zjevno. Jsou republiky demokratické, které hlasování lidu poskytují pouze m a l o u účast. Že lid sám svým hlasováním v demokracii by rozhodoval, jest poměrně řídkým úkazem.

Naše ústavní listina praví sice, že stát jest demokratická republika, jejíž hlavou jest volený president, a dále, že lid jest zdrojem veškeré státní moci, ale § 46 naší ústavní listiny přiznal hlasování lidu pouze malý význam. Smělo by nastati jen tehdy, když by byla zamítnuta nějaká vládní předloha a když současná vláda sama jednomyslně by se rozhodla, předložit otázku k rozhodnutí lidu. Hlasování lidu dalo by se tedy jen velmi ztěžka uskutečniti. A to ještě hlasování lidu nesmělo by se týkati žádné změny ústavy. Lid svým hlasováním nesmí tedy měniti ústavu státu, ačkoliv jest jediným zdrojem veškeré státní moci. Tento rozpor lze vysvětliti prostě tak, že naše ústavní listina měla především na mysli demokracii reprezentativní, takovou, kde lid zastupován jest pouze a výhradně sněmovnou, kdežto demokracie bezprostřední, ve které rozhoduje se přímým hlasováním lidu, má býti u nás pouze výjimečným zjevem pro výjimečný případ. U nás výraz ústavní listiny o demokratické republice znamená tedy jen demokracii reprezentativní, nikoli bezprostřednou a přímou.

Nyní náš zákon na ochranu republiky poskytuje ochranu práva trestního našim ústavním institucím. Soustavou e n u m e r a č n í čili jednotlivým vypočtením ústavních institucí, jež požívají ochrany, zákon zamýšlel přísnými tresty zabrániti útokům na státní a ústavní zřízení. Zákon má nepochybně povahu zákona výjimečného, když nespokojil se s dosavadními předpisy všeobecného zákona trestního, nýbrž uznal za nutno vnitřní ústavní rovnováhu státu ještě zvláště zajišťovati. Mezi trestnými činy, které zákon na ochranu republiky ohrožuje přísnými tresty, jest vypočten také všeobecný delikt, jehož dopustí se ten, kdo podnikne čin, směřující proti demokratické a republikánské formě státu. Co rozuměti jest pod demokratickou a republikánskou státní formou, nebylo blíže označeno. Přesná definice činu trestného rovněž schází. Snad lze tak vysvětliti náhlou rychlostí, s kterou zákon na ochranu republiky byl sdělán, snad vysvětluje se to tak, že v nauce státovědecké není dosud jednotného názoru o právnickém rozlišování jednotlivých forem státních. A tak soudce trestní, jenž souditi bude o nepřátelském počinání si proti demokratické a republikánské formě státu, nebude míti spolehlivého ani přesného měřítka.

Neobdržel jeho ani od zákona, jenž přece vždy mluvití má jasně. Sám sobě nové činy trestné soudce vymýšleti nesmí, tak jako nesmí podle analogie snad vymýšleti nové tresty. Ježto každý zákon jest výrazem právnických a politických názorů určité doby, bude soudce přirozeně nucen zabývati se tím, jaký byl pojem demokratické a republikánské státní formy za doby, kdy zákon byl vydán. Snad bude možno najíti určité vodítko v důvodové zprávě zákona, co asi sobě zákonodárce myslil za doby, kdy výrazy ony do zákona vkládal? Ale na úmysly zákonodárce nelze tak příliš spoléhati, protože poměry se stále mění a rozhodujícím musí zůstati vždy mluva zákona.

Výklad zákona musí přece vycházeti od předpokladu, že co zákonodárce nechtěl, toho do zákona nedával. A pouhá důvodová zpráva čili pouhé odůvodnění zákona a jeho nutnosti nemůže míti význam nařízení závazného právního pravidla. Zákony dlužno přece také vykládati podle současných potřeb, nikoli podle toho, co si kdysi před léty zákonodárce při odůvodnění zákona myslil.

Co asi sobě zákonodárce o demokratické a repu-

blikánské formě státu v době vydání zákona na ochranu republiky myslil, není však ani ze zprávy důvodové dobře viděti. Patrně myslil tím ono zřízení, které zavedeno jest u nás ústavní listinou a jejími součástkami. Šlo by tudíž v první řadě o ochranu ústavní listiny a zákonů ji doplňujících. Jaká forma ústavní listinou byla zavedena, taková má požívatí trestní ochrany. Ale sama ústavní listina při vymezení pojmu demokratické republiky také jest neurčitá, a soudci, jenž souditi bude čin směřující proti naší státní formě, zbude veliká míra volného uvažování o tom, co vše může způsobiti nebezpečí pro demokratickou a republikánskou formu státu. Tak často soudce, jenž vysvětliti a doplniti musí neurčitý výraz zákona, může být nucen k tomu, aby rozsudkem svým zákon doplnil a bude tedy vlastně stanoviti právní pravidla tak, jakoby sám byl zákonodárcem. A jen přísná nestrannost a značné právnícké vzdělání, jakož i vážnost stavu soudcovského, jest zárukou, že míra volného uvažování soudcovského při posuzování skutkového základu činů trestných nepřejde v libovůli nebo v odvislost od určité politické strany.

Jaké však opatrnosti a bedlivosti jest třeba při vykládání pojmu, jež v zákoně zcela přesně nejsou určeny, vidno stejně i z současné státovědecké literatury. Jest v novější době škola právnícká, zvaná normativní, jejíž definice demokratické státní formy hodně se liší od státoprávních názorů dosud obvyklých. Podle přesvědčení normativní nauky znakem demokracie vlastně jest, že jest bez vůdců. Smyslem demokracie pak jest stálý zápas politických stran, bojujících o skutečnou moc ve státě. Nemůže býti pravé demokracie bez volného zápasu politických stran. Kdo chce odstraniti tento volný zápas, chce zrušiti nutně též zřízení demokratické. A zase, kdo jest takto proti demokracii, jest zároveň důsledně proti politickým stranám a naopak, kdo jest proti politickým stranám, jest proti demokracii. (Hans Kelsen: Vom Wesen und Wert der Demokratie, str. 61 a násl.)

Podstatou demokracie jest jednak boj politických stran o moc, jednak kompromis, jenž z tohoto zápasu na konec vzhází. Nauka o demokracii jest pak vlastně naukou o politickém kompromisu. Zastoupení poměrné, které právě volá mnoho menších politických

stran do sněmovny, zabraňuje, aby ve sněmovně zastoupena byla pouze většina a umožňuje koalici a kompromisy politických stran. Technika poměrného zastoupení znamená racionalisaci moci, aby ve sněmovně dostalo se zastoupení také opozici, neboť bez opozice sněmovní jednání pozbylo by svého vlastního smyslu. Tak při zastoupení poměrném co možno všechny zájmy a odstíny politických stran dojdou výrazu a většina hned octne se v konkurenčním boji s opozicí. Z tohoto konkurenčního boje, a to po případě i obvyklou soustavou kompenzační, vzejde na konec kompromis. Ten zachovává sněmovní síly v rovnováze, jest konečným útočištěm demokracie mezi krajní pravíci a krajní levíci i stává se tak ochranou svobody i uskutečněním společenského míru. A zvláště při demokracii parlamentární jest kompromis v zájmu svobody a míru podstatně usnadněn, tak že tento způsob vlády zasluží přednosti před způsoby jinými.

Jak nyní soudce, jenž podle zákona na ochranu republiky souditi má úklady proti demokraticko-republikánské formě státu, rozhodne otázku, kterou definici demokracie má vzít za základ rozsudku, závisí zcela na jeho přesvědčení. Jako soudce smí míti vlastní přesvědčení politické, tak může míti také vlastní přesvědčení právnícké. Může také přidati se k vyznačům nauky normativní. A podle svého volného uvážení musil by odsouditi ku těžkému trestu provinilce, jenž násilně zjednodušiti by chtěl politické strany, aby jich nebylo tolik, jenž chtěl by míti jen jedinou politickou stranu, aby zamezil jejich kompromis, jenž dále chtěl by odstraniti zastoupení poměrné, usnadňující kompromisy, na nichž demokracie spočívá, nebo by chtěl vládu úřednickou místo parlamentární, když jediné vlada parlamentární kompromisy stran ve sněmovně zaručuje svobodu a mír. Kdo je proti kompromisu, jest proti demokracii a kdo násilím chce vyloučiti kompromisy politických stran, dopustil by se úkladů proti demokraticko-republikánské formě státu.

A tak i volební řády se svojí soustavou zastoupení poměrného požívati budou stejně oné zvýšené ochrany, jako všechny ostatní ústavní instituce, o nichž zákon na ochranu republiky mluví. Ačkoliv není pochyby, že jedna a táž soustava zastoupení poměrného může býti zcela stejná pro monarchii i republiku, a že podle toho zastoupení poměrné ku podstatě vlády republikánské

nenáleží. Ale záleží na soudci, co pod demokraticko-republikánskou formou bude rozuměti a jak zákon vyloží. Tak nebezpečny jsou všechny široké definice a neurčité pojmy zákonné. Otázka jest tím složitější, že podle zákona na ochranu republiky násilím rozuměti jest nejen skutečný čin násilný, nýbrž i nebezpečná výhrůžka bezodkladným násilným činem. Výhrůžky takové patrně mohou býti také obsaženy v časopisech. I zde jest širokých pojmů dosti. Věc zůstane jasná jen ve všeobecných obrysech, jako když někdo chtěl by zavést monarchii nebo aristokracii, pak není pochyby, že prohřešil se úklady proti demokraticko-republikánské formě. Zákon na ochranu republiky také asi na více nemyslel. Než pochybnosti vzejdou hned, jakmile obžalovaný chce míti demokracii ještě větší a republiku ještě lepší s přímým hlasováním všeho lidu. Pak vzejde pochybnost, o jaký druh demokratické republiky jde, a v čem byla provinilcova zlá vůle. Zde může být odsouzen ovšem tehdy, když změnu současného stavu ústavního přivoditi chce násilím, po případe výhrůžkami. Jen že zákon na ochranu republiky zná také rušení obecného míru tím, že někdo by veřejně pobuřoval proti demokraticko-republikánské formě. Delikt zase může být spáchán v časopise nebo ve shromáždění lidu. Zde nebezpečí libovolného výkladu zákona jest ještě větší, neboť pod přísný předpis zákona mohla by spadati i poněkud ostřejší kritika současných politických poměrů. Rozšiřování určitých názorů, nauk nebo poznatků má při zaručené volnosti projevu mínění stiháno býti přece jen tam, kde opustí pole činnosti ryze duševní a projevuje na venek škodlivé účinky jiné, než je prostý nesouhlas přívrženců jiných politických stran. Svoboda myšlení nemá býti potlačována a třeba jest opatrnosti, aby zákon na ochranu republiky nevedl prostě ku potlačování jiného politického přesvědčení. Takové přísné omezování volnosti přesvědčení jest právě dnešním názorům demokratickým přece jen cizí. Svoboda smýšlení v ústavách bývá zaručována, nikoli ovšem svoboda činu. Ku činnosti čistě duševní a duševním účinkům určitého politického směru musí přistoupiti buď formou nebo skutečností ještě určitý projev vůle, jenž nedá se již sloučiti s požadavky řádu zákonného a bezpečnosti státu. Zákon na ochranu republiky jistě nechtěl udělití všeobecné zmocnění k tomu, aby pronásledována byla

kritická mínění a duševní proudy, usilující o zlepšení současného stavu, nechtěl jistě zmařiti čistě ideová uvažování o nutnosti politických a ústavních změn, nýbrž měl na mysli pouze ochranu proti přípravám násilným. A také proti násilí bezprostředně nastávajícimu. I pobuřování musí ohrožovati nerušené trvání bezpečnosti a veřejného řádu, nikoli pouze uvažovati o prostředcích k nápravě nedostatků řádů společenských. Přijde na úmysl a formu. Trestati jiné přesvědčení politické jistě také nemohlo býti ani zdaleka v úmyslu zákona i jeho původce, zvláště nikoli však oněch znalců právnicky vynikajících, kteří v duševních proudech evropského smýšlení dobře seznali, jakou cenu pro politický život ve státě má volnost přesvědčení a svoboda vědy.

Obtíže ochrany státní formy v monarchii jsou rozhodně menší. Neboť zde není pochyby, že aspoň právnicky, i když někdy nikoli ve skutečnosti, státní moc soustředěna jest v osobnosti panovníkově a že vládce znamená zde středisko ústavního zřízení. Také formy monarchie dospěly celkem přesného právnického ohraničení. Nepochybně takovým přesně ohraničeným juristickým pojmem v ústavách zůstal pojem konstituční monarchie; znamená ve všech ústavách totéž. Když již původní ústava království norvěžského ze dne 17. května 1814 praví, že království jest státem svobodným, neodvislým, nedělitelným a nezczitelným, jehož vládní forma jest formou monarchie obmezené a dědičné, a když dále tato ústava pravila, že, pro případ, kdyby zkušenost ukázala nutnost změny základního ústavního zákona, že v žádném případě tato změna nesmí odporovati základním principům ústavy a že smí týkati se pouze modifikací jednotlivých předpisů, aniž měnil by se duch ústavy, jest celkem jasno, které principy staví se zde pod ústavní ochranu. Jest to patrně princip dědičnosti moci monarchické, její doživotnost a nezodpovědnost, při čemž však moc monarchická musí býti obmezena konstitučním způsobem vlády. To jsou nepochybně základní zásady ústavy, které mají požívatí garancie stálosti, kdežto v jiných nepodstatných částech ústava může býti měněna. Taková celkem určitá mluva těžko jest možna v republikách, kdež nelze říci, že by moc státní byla soustředěna v osobnosti jediné, nýbrž kde nejvyšším orgánem státním jest sbor více osobností, buď parlament, nebo aspoň právnicky a teoreticky veškeren lid. Odtud taková různost repu-

blikánských zřízení a demokracií, nevystupujících v čisté formě, a jejich malá způsobilost k tomu, aby mohly býti vázány na přesně zjištěné právní formy.

Republiky musejí spíše býti individualisovány. Mají meziformy čili vykazují hodně přechodných typů, přecházejících od caesarismu demokratického, kde lid diktaturu caesarovu schválil, až po čistou demokracii a spoluvládu politických stran. A tak ony republikánské meziformy vykazují spíše faktický a politický ráz, než právní, a spočívají více na předpokladech politické skutečnosti, než na právnickém posuzování a rozlišování. Jaké jsou ve státě politické poměry, taková bude republika. A jaká bude činnost politických činitelů nebo politických stran, takový pak bude věcný obsah republikánských zřízení. Republika jest forma, jejíž skutečnou výplň dodají pak politické strany. Politická činnost činí republiku dobrou, již nebude pak snášeti útoky, nýbrž nanejvýše kritiku. A úkolem soudcovým, jenž chrániti má demokratické a republikánské zřízení státu, bude tedy také posuzovati, která politická činnost v republice zasluhuje ochrany a která nikoliv. Není jeho úkolem, způsobem konservativním chrániti strany právě vládnoucí, nýbrž vážně a nestranně posouditi, která činnost politická dá ještě smířiti se s ideály demokracie. Kresliti pak ideály demokracie, jakož vůbec obrazy ideálního státu, jest především úkolem teorie a vznešeným úřadem toho zvláště, jenž zastává povolání akademické. Vždyť právě a především v tomto povolání zůstati má místo pro velkou ctižádost, jako první vyniknouti v obhajobě duševních a ideálních statků, a jistě zákon na ochranu republiky, jenž má býti mravním ukazatelem pravého smýšlení občanského, směřuje stejnou měrou k obraně statků ušlechtilých. Tato obrana pak v přední řadě a nepochybně tanula na myslí onomu spolutvůrci zákona na ochranu republiky, na jehož upřímnou poctu toto bylo psáno.